

od sredine 10. do sredine 11. stoljeća] (str. 398.-458). U radu autori – Anatolij A. Turilov i Boris N. Florja – razmatraju crkveno-pravnu književnost pisanu na staroslavenskom jeziku u Bugarskoj (gdje je sačuvan golemi korpus tekstova za 10. i 11. stoljeće), Hrvatskoj (za koju autori kratko zaključuju da za promatrano doba nedostaju izvori), Srbiji, Češkoj, Moravskoj i Kijevskoj Rusiji. Osim toga, razmatraju književne veze između pojedinih slavenskih naroda u spomenutom vremenu (bugarsko-srpske, hrvatsko-srpske, bugarsko-hrvatske i dr.) što taj rad čini osobito zanimljivim hrvatskim slavistima i jezikoslovcima.

Na kraju zbornika nalazi se popis kratica pojedinih izdanja i zbirki izvora (str. 459-460) kojima su se pojedini autori služili što dodatno olakšava snalaženje čitatelja u pronalaženju problematike za koju je zainteresiran. Zbornik je vrlo kvalitetan zbroj studija, u kojemu su razmotreni različiti aspekti učvršćenja i razvitka kršćanstva u zemljama spomenute regije. Pri tome je važno istaknuti da su se ruski medievisti u izradi studija koristili suvremenim medievističkim metodološkim načelima u analizi relevantnih izvora kao i u prikazivanju i korištenju suvremene literature koja se odnosi na problematiku pokrštavanja, položaja Crkve, odnosa političkih vlasti i crkvenih institucija, ustanovljenja svetačkih kultova, pojavu religiozne književnosti i drugih problema koji su obilježili kršćanstvo na prijelazu prvog i početku drugog tisućljeća u spomenutim zemljama. Za istraživače hrvatskoga ranog srednjovjekovlja od osobite je važnosti činjenica da je u zborniku objavljena studija o kršćanstvu u Hrvatskoj u spomenutom razdoblju. Kao što je već istaknuto, radi se o korektnom tekstu u kojemu su korišteni svi relevantni (objavljeni) izvori kao i starija i novija literatura. Iako je tekst sažet i daje osnovne informacije o toj problematici, njegova je vrijednost prije svega u činjenici da donosi kvalitetne podatke, namijenjene ponajprije ruskim povjesničarima, o razvitku kršćanstva na prostoru Hrvatske i Dalmacije u 10. i 11. stoljeću.

Zoran Ladić

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 42, Zagreb – Dubrovnik, 2004., 376 str.

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 42, na 376 stranica donose ukupno 13 radova, od toga 11 izvornih znanstvenih članaka, jedan stručni rad te jedan pregledni rad, zatim dvije biografije *In memoriam* te ocjene i prikaze.

Prvi članak ovog sveska *Anala*, naslovljen *Mleci i Konstantinopol: Latinski bizantinizam* (9.-20.), potpisuje Gherardo Ortalli s Odsjeka za povijest Sveučilišta Ca' Foscari u Veneciji. Autor analizira mletačko-bizantske povijesne veze ističući da se ne radi o dva odvojena entiteta koji bi se postupno sve više udaljavali već da je riječ o tzv. *latinskom bizantinizmu* u Mlecima. Obje su kulture, smatra Ortalli, izrasle na podlozi antičkog Rima i Bizanta te su im, ističe, trgovačko-pomorski interesi unatoč suparništvu ipak bili povezani.

Drugi članak, *Shvaćanje autoriteta u djelu Tractatus de Ecclesia Ivana Stojkovića* (21.-52.), izvorni je znanstveni rad Relje Seferovića u kojemu se opisuju pokušaji dominikanca Ivana Stojkovića (1392/1395. – 1443.) da u općoj krizi kasnosrednjovjekovnoga kršćanstva utječe svojim načelima na bolji odnos Katoličke crkve s Bizantom i husitskim pokretom. Seferović također ističe važnost koju je Stojković pridavao sveučilištima, kao novonastalim vrijednostima njegova doba, jačanju i očuvanju prave vjere.

Turske priznanice o uplaćenom dubrovačkom haraču (53.-77.) rad je povjesničarke Vesne Miović u kojemu je iz serije *Acta Turcarum* dubrovačkoga Državnog arhiva iznijela dokumente koji govore o sultanovim ukazima - fermanima (dubrovački porez poklon je sultanovoj osobnoj riznici). Miovićeva u članku donosi sadržaj (tablični prikaz) tipičnog teksta fermana: vrstu i količinu novca kojim su Dubrovčani plaćali harač, imena poklisara koji su ga predavali i datum uplate harača te mjesto i datum izavanja dokumenta.

Članak *Dubrovački top Gušter* (79.-100.) stručni je rad Đive Bašića. Riječ je istoimenom djelu ljevača topova i zvona te trgovca u južnoj Italiji i Španjolskoj Ivana Krstitelja Rabljani- na koji se u Dubrovnik doselio 1504., a ušavši u bratovštinu Antunina 1509. dobio je status građanina Dubrovnika. Od svih topova koje je taj vrsni majstor izradio najpoznatiji bio mu je *Top Gušter*, za koji Bašić tvrdi da se i danas nalazi podno tvrđave Lovrijenac nakon što je pao u more prilikom ulaska Austrijanaca u Grad 1814. godine.

Gundulićev Osman kao antropološki problem (101.-130.) izvorni je znanstveni rad Antuna Paveškovića u kojemu su prikazani antropološki korijeni Gundulićeva *Osmana*. Pavešković pokušava odrediti zašto je djelo ne samo nedovršeno već i u nekim bitnim aspektima alogično te analizira temeljni kompleks *Osmana*, a osobito mjesta u kojima prikrivena Gundulićeva ličnost predstavlja protivnika Osmanu odnosno vlasteli kao zatvorenoj društvenoj zajednici.

U članku *Državni pogrebi u Dubrovniku* (17.- 18. st.) (131.-148.) Nella Lonza raščlanjuje oblike državnih pogreba kneza, tajnika te dubrovačkih nadbiskupa u 17. i 18. st., upućujući na postojanje tzv. privatnog i službenog obreda te uvođenje pogrebne lutke kao odlike teatralizacije pogrebnog ceremonijala. Uspoređujući druge europske ritualne obrede, Lonza naglašava posebnosti dubrovačkih pogrebnih rituala te ističe njihovu vrijednost u sagledavanju vlasti i društvenog poretka Dubrovnika i okolice u kasnomu srednjem vijeku.

Vesna Čučić autorica je izvornoga znanstvenog rada *Poljski knez Aleksander Sapieha i Dubrovnik* (149.-172.). Naglašava da su početkom 19. st. u Dubrovniku držale svoje diplomatsko-konzularne predstavnike Francuska, Austrija i Rusija, koje su također slale i svoje tajne agente. Jedan od njih bio je Aleksander Sapieha (1773.-1812.), poljski knez koji je u Dubrovnik stigao 1804/1805. kada je zapisao svoje dojmove o Gradu i prijateljske veze s istaknutim Dubrovčanima s početka 19. st. (Antun Sorgo, Tomo Basegli i Marco Bruer).

Povjesničar Nenad Vekarić autor je stručnog rada *Rekonstrukcija sadržaja uništenih arhivskih vrela u ratu 1991./1992. godine: Status Animarum de 1786 Crucizia, Banmicchi, Tarnava, Moravignaza* (173.-184.). Napominje da je u Domovinskom ratu najveći dio teritorija bio pod okupacijom jugoslavenskih snaga, pa tako i veliki broj župnih ureda i njihovih arhiva. Jedna od takvih je crkveno vrelo *Status Animarum (Stanje duša)* iz 1786., knjiga koja je izgorjela u župnoj kući u Banićima. Vekarić analizira sadržaj knjige te njezine sličnosti i razlike s drugim župnim knjigama.

Car Franjo I. prema Dalmaciji i Boki (1797-1809.) (185.-206.) izvorni je znanstveni rad Ivana Pederina koji se temelji na spisima iz ostavštine cara Franje II. koja se čuva u bečkom Haus, Hof und Staatsarchivu, a odnosi se na razdoblje prve austrijske vlasti (1798.-1806.). Pederin ističe da reforme Franje I. nisu bile prihvaćene u Boki i Albaniji zbog utjecaja Pravoslavne crkve i političkih interesa ruskoga cara na tom području.

U članku *Međustranačke političke borbe u Dubrovniku za prevlast u općinskom vijeću (1890-1899)* (207.-229.) povjesničara Ive Perića opisano je stanje Dubrovačke općine nakon isteka mandata autonomaša krajem šezdesetih godina 19. st. i preuzimanja vlasti Narodne stranke te borba narodnjaka da ju nakon gubitka od strane Srpske autonomaške stranke, povrate u svoje ruke.

Povjesničarka Zdravka Jelaska Marijan potpisuje članak *Nastanak parobrodarskog društva «Jugoslavenski Lloyd» i poslovanje društava čijim je združivanjem nastalo* (231.-272.) u kojemu opisuje poslovanje nekih parobrodarskih dioničarskih društava i njihovo združivanje u Jugoslavenski Lloyd.

Pretposljednji članak, *Iz prošlosti Boke: Peraštani i hrvatska bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima* (273.-294.), rad je Lovorke Čoralić koja je na temelju građe pohranjene u mletačkom arhivu opisala ulogu Peraštana u hrvatskoj nacionalnoj zajednici u Mlecima, njihov udio u upravnim tijelima udruge i karitativnosti bratovštine u oporučnim spisima peraških iseljenika.

Zadnji članak tog sveska, *Tipologija otklona od tradicionalne imenske denominacije u Podgori u Makarskom primorju* (295.-342.) Nikole Anušića, govori o povezanosti osobnih imena s ideološkim i društvenim promjenama.

Slijede dvije biografije: *In memoriam* Miljenku Foretiću (1939.-2003.), dugogodišnjem članu Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku koju potpisuje Slavica Stojan (343.-344.) te *In memoriam* Dubravki Beritić (1917.-2003.), dubrovačkoj konzervatorici, koju potpisuje Goran Vuković (344.-346). Na kraju sveska, u rubrici *Osvrti i kritike* (347.-372.) prikazi su desetak domaćih i inozemnih knjiga tematski posvećenih prošlosti Dubrovnika i njegova područja.

Božena Glavan

***Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, sv. 43, Zagreb – Dubrovnik, 2005., 303 str.**

U nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zavoda za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2005. je izašao 43. svezak časopisa *Anali* koji donosi niz tematski različitih članaka vezanih za povijest Dubrovnika i Dubrovačke Republike. Časopis se sastoji od uobičajene dvije cjeline, od kojih prvu čini 11 izvornih znanstvenih radova, a drugu osvrti i kritike recentnih historiografskih izdanja.

Niz znanstvenih radova započinje radom *Autentični stanovnici Držićeva Njarnjas-града* (9.-41.) u kojemu autorica Slavica Stojan upućuje na činjenicu da su likovi iz Držićevih djela većinom bili stvarni ljudi njegova doba, ubačeni u književna i dramska djela s ciljem da ih učine aktualnima i tako ih približe čitateljima i gledateljima koji su u njima prepoznavali autentične pojedince i situacije. Na temelju usporedne analize zapisnika kancelarije Kaznenog suda Dubrovačke Republike i djela Marina Držića dobiva se detaljniji uvid u živote tih ljudi, što omogućuje stvaranje slike o urbanim strukturama renesansnog Dubrovnika.

Lastovska buna početkom 17. stoljeća i njezini pristaše tema su rada Nenada Vekarića *Lastovski pobunjenici 1602. godine* (43.-73.). Na temelju arhivske građe i genealoške rekonstrukcije pobunjenika, istražuju se uzroci pobune, identificira svih 10 kolovođa i 26 pristaša pobunjenika koji se poimence spominju u izvorima te se analiziraju njihove rodbinske veze.